

ESTUDI I TREBALL A NIVELL UNIVERSITARI

Comunicación al *III Congrés Universitari Català*. Barcelona, 1978.

Estudi o treball

Els sistemes de beques i la igualtat de oportunitats

La Universitat de l'època moderna s'ha donat com a objectiu explícit la formació científica i personal dels joves fent-los participar en l'avenç de la ciència i en el progrés de la societat. Però de fet la Universitat com a institució social ha servit de centre de formació professional per a una *élite* —els fills de la classe dirigent— que es preparava per a ocupar les professions distingides i els llocs directius de la societat. Una vegada acabat el període d'ensenyament primari obligatori, els escolars es dividien en gran part segons el seu origen social, i els uns començaven immediatament a treballar, a realitzar un treball retribuït, i els altres continuaven estudiant, primer l'ensenyament mitjà i finalment a la Universitat. A una certa etapa de la vida o s'estudiava o es treballava, estudi i treball eren dues possibilitats oposades, i, en principi sols estudiava el que tenia —el fill d'una família que tenia— els mitjans econòmics suficients per a renunciar durant uns anys a uns ingressos possibles.

En la realitat l'oposició era menys clara del que acabo de dir. Hi havia fills de famílies benestants que, podent estudiar, no ho feien. Hi havia famílies que feien sacrificis extraordinaris perquè els seus fills poguessin estudiar. I fins hi havia casos heroics de nois que aconseguien costejar la carrera treballant fora de les hores d'estudi. I, pensant en casos així, a totes les universitats existien algunes beques i altres tipus d'ajudes. Però, en conjunt, eren sols excepcions que no variaven el panorama general.

A partir d'aquestes dades, el camí de la democratització de l'ensenyament superior resulta ben fàcil d'assenyalar i és el que efectivament s'ha seguit a mesura que la societat s'ha fet més sensible a les diferències socials respecte a l'estudi i ha intentat promoure una igualtat d'oportunitats per a seguir estudis universitaris. Es tracta senzillament de multiplicar el nombre de borses de tal manera que tots els que tinguin aptituds i ganes d'estudiar puguin fer-ho amb independència del seu origen social i dels seus recursos econòmics.

I tenint en compte que l'ingrés a la Universitat suposa l'èxit a l'ensenyament mitjà i que una part important de la població no segueix aquest ensenyament o el segueix amb dificultat per raons econòmiques, per a aconseguir els seus objectius el sistema de borses ha de començar al final de l'ensenyament comú obligatori.

Actualment a tots els països existeixen sistemes més o menys amplis de borses. I a certs països, concretament a Rússia i a molts països socialistes, pràcticament tots els estudiants són becaris. Una cosa semblant passa a

Anglaterra, on les borses són molt nombroses i el cost de la matrícula universitària molt alt, de manera que molt pocs estudiants que no tinguin borsa poden pagar-la.

Quan pràcticament tots els estudiants són becaris, la borsa es converteix en el salari que la societat paga a l'estudiant perquè es dediqui a estudiar, o potser seria millor dir que és un avançament que se li fa sobre els beneficis que un dia produirà amb el seu treball professional. En tot cas es tracta d'un contracte que implica certes obligacions per part de l'estudiant i la seva subordinació als interessos de la societat. El nombre de borses que es concedeixen per a cada carrera determina el nombre d'estudiants que podran estudiar aquella carrera, igual com el nombre de llocs de treball en una fàbrica determina el nombre de persones que poden treballar-hi. I naturalment el fracàs acadèmic suposa la pèrdua de la borsa i, alhora, la pèrdua de la condició d'estudiant.

Limitacions del sistema de borses

Per positius que siguin els sistemes de borses per a promoure la igualtat d'oportunitats, cal tenir en compte que mai són perfectes.

Fins i tot en els països socialistes, on la selecció dels estudiants es fa dins un sistema comú d'educació i per raons no econòmiques —sols poden començar el batxillerat els qui han aconseguit un cert resultat a l'ensenyament primari i sols poden ingressar a la Universitat els qui han aconseguit uns certs resultats al batxillerat—, no es pot parlar d'una plena igualtat d'oportunitats. També en aquests països, com a tot arreu, els fills de les famílies d'universitaris aconsegueixen per terme mitjà millors resultats escolars que els fills de pares que sols tenen estudis primaris. I els fills de famílies urbanes millors resultats que els fills de famílies que habiten en zones rurals.

Però, si aquest fet sembla inevitable, val la pena notar com intenta compensar-se en aquests països. Qui acaba el batxillerat amb una qualificació discreta, però no brillant, no pot ingressar a la Universitat i ha de començar tot seguit a treballar. Però aquesta no és la seva darrera oportunitat. Si demostra un bon rendiment en el treball i una decidida voluntat de continuar estudiant al cap d'un cert temps, rep la possibilitat d'inscriure's, bé en un curs de vespre, bé en un curs per correspondència, d'una escola tècnica o d'una Facultat. Té així la possibilitat de combinar treball retribuït i estudi. El nombre d'estudiants que així segueixen estudis superiors a Rússia és molt important, més de la quarta part del total.

En el països on el sistema de borses afecta només una minoria d'estudiants, la seva incapacitat per a resoldre les discriminacions per motius econòmics és naturalment molt més gran. Discriminació que contrasta amb els ideals socials públicament proclamats d'igualtat d'oportunitats i amb la presió d'un nombre cada vegada més gran d'aspirants a ingressar a la Universitat. El resultat lògic és també l'aparició de diferents fórmules que permeten combinar estudi i treball retribuït.

Estudi i treball. Fórmules de compatibilitat

Les principals fórmules que permeten combinar l'estudi universitari amb l'exercici d'una activitat retribuïda regular són:

- Règim d'estudi normal amb ocupació complementària i compatible.
- Estudi sense escolaritat (matrícula "lliure").
- Estudi en horari especial (de vespre, nocturn).
- Estudi per correspondència (Universitat a distància).

Examinaré breument cada una d'aquestes fórmules.

Ocupacions compatibles

Ja he dit que des del començament de l'organització universitària s'han conegut casos d'estudiants que aconseguien subsistir i pagar-se els estudis amb els ingressos que aconseguien en un treball exercit fora de les hores de classe. I, si en comptes de pensar en un treball que permeti subvenir a totes les necessitats pensem en uns ingressos complementaris, l'exercici d'alguna activitat retribuïda que ocupi sols una estona cada dia, o sols algunes èpoques de l'any, pot considerar-se un fet bastant general.

Algunes ocupacions semblen especialment adequades perquè les realitzin estudiants: classes de repàs a altres estudiants, *canguros*, tasques auxiliars a Correus o als grans magatzems durant les festes, recollecció de fruita...

A les Universitats anglo-saxones, el fet del treball complementari dels estudiants no sols és conegut d'antic i valorat com a positiu, sinó que en certa mesura és encoratjat per la pròpia Universitat. Bona part de les tasques auxiliars de tot tipus al *campus* universitari —restaurants, residències, biblioteques i àdhuc oficines administratives— estan a càrrec d'estudiants contractats a temps parcial i per la durada del curs acadèmic.

Estudi sense escolaritat

L'existència de persones que pretenien seguir estudis universitaris malgrat que estaven ocupades a ple temps, o residien lluny de la seu universitària, mugué algunes Universitats a establir una modalitat d'estudi en la qual l'estudiant es prepara pel seu compte i la Universitat es limita a comprovar per mitjà d'un examen els seus coneixements i a certificar-los. Amb el nom d'ensenyament lliure, aquesta modalitat ha estat molt popular a Espanya.

Val a dir que, en vista dels molts inconvenients que presenta aquesta fórmula, la majoria d'Universitats que l'admetien l'han abandonada. Quan es conserva, es procura combinar-la amb alguna mena de tutoria que asseguri un contacte mínim entre professor i alumne.

Ensenyament de vespre

Una manera més lògica de fer compatible l'estudi amb el treball regular consisteix a organitzar l'ensenyament universitari amb un horari compatible amb la jornada normal, o sigui amb un horari que comenci a mitja tarda i acabi, més o menys tard, al vespre.

A certes Universitats anglo-saxones existeixen des de fa molts anys alguns escassos exemples d'ensenyaments universitaris d'aquest tipus. A Rússia i a diferents països socialistes són força abundants i constitueixen una part important de l'ensenyament superior. Junt amb l'ensenyament per correspondència, tal com ja he recordat abans, constitueixen la manera d'oferir una segona oportunitat als que no varen acabar amb èxit el batxillerat. Naturalment, els aspirants han de demostrar la seva aptitud i la seva voluntat d'aspirar, i poden elegir només entre les formacions que s'ofereixen en aquest tipus d'estudi —formacions sobretot de tipus tècnic— i dins els marges de les places disponibles.

Quant a l'organització d'aquest ensenyament en horari especial, val la pena de remarcar dos punts importants que condicionen la seva eficàcia.

1r. Donat que no és possible que en un centre docent un mateix personal atengui la docència en una jornada tan prolongada com és la que resulta d'afegir a l'horari normal l'horari de vespre, i el mateix pot dir-se respecte als serveis administratius o de qualsevol altre tipus, un centre que organitza ensenyaments de vespre o ha de dedicar-se exclusivament a aquesta tasca —funcionar, per tant, tot ell en horari de tarda i vespre— o bé ha d'organitzar un funcionament autònom del programa de vespre amb un personal expressament assignat a aquest servei.

2n. Quan una mateixa carrera es pot cursar en horari normal i en horari de vespre, donat que l'horari de vespre és més reduït i permet, per tant, menys continguts acadèmics per any, el pla d'estudis de la carrera cursada al vespre ha de distribuir-se al llarg de més anys que si es cursa en l'horari normal. Diguem, com a exemple, que una carrera universitària que, en horari normal, s'estén al llarg de cinc anys, en horari de vespre, obligarà a dedicar-hi set o vuit anys, i els programes anuals es redactaran d'acord amb aquesta duració.

Ensenyament per correspondència

Igual com l'ensenyament de vespre, pretén resoldre el problema dels estudiants als quals la insuficiència de recursos econòmics no els permet dedicar-se exclusivament a l'estudi, però en aquest cas pensant en aquells que, a més de tenir necessitat d'un treball remunerat, resideixen massa lluny d'un centre universitari per a desplaçar-s'hi diàriament.

Els estudis per correspondència tenen una llarga tradició en certes formacions professionals. En canvi la seva aplicació al camp universitari és relativament recent, però en alguns països s'ha estès amb gran força, i aquí

cal citar una altra vegada Rússia. A Espanya es coneix amb el nom d'“Universitat a distància”.

Evidentment, l'ensenyament per correspondència permet compaginar en forma còmoda estudi i treball regular. Perquè sigui mínimament eficaç, ha de complir unes certes condicions —l'ensenyament per correspondència té la seva pedagogia i la seva tècnica que normalment els professors universitaris desconeixen i que no poden improvisar-se. Fins quan està molt ben organitzat, no pot oferir el que acostumem a considerar essencial en l'ensenyament universitari: el contacte entre el professor i els alumnes i el contacte amb els companys.

A vegades s'intenta compensar aquesta limitació amb algun sistema de tutories o amb emissions de ràdio i TV (parlo d'emissions que complementen cursos regulars, no de les activitats d'extensió universitària que es poden organitzar a través d'aquests mitjans).

Ensenyament universitari i treball professional

El treball estudiantil com a servei social

Tot projecte revolucionari és per principi hostil a la divisió i especialització de tasques entre els homes i hostil, per tant, i molt en primer lloc a la divisió que la sola existència de la Universitat estableix entre estudiants i treballadors. Totes les revolucions que en l'època moderna han assolit el poder han intentat reduir aquesta divisió imposant als estudiants l'obligació de dedicar una part del seu temps a un treball directament productiu que els recordi que ésser estudiant és un privilegi que reben de la societat pel qual estan en deute i que d'alguna manera hauran de compensar.

En alguns casos aquesta obligació de combinar estudi i treball es justifica explícitament per la pobresa col·lectiva, que no permet que una part de la població es mantingui inactiva durant uns anys. Amb aquesta argumentació, al Vietnam, els nens en edat escolar dediquen unes hores al dia a ajudar a les tasques agrícoles, i a Cuba els estudiants universitaris han participat durant anys en la collita de la canya de sucre.

Però, a partir d'un cert nivell de desenvolupament econòmic i de sedimentació de l'entusiasme revolucionari, s'arriba a la conclusió que aquest treball estudiantil té més valor simbòlic que rendiment econòmic, i que la millor manera que té l'estudiant d'ocupar el seu temps en benefici de la societat és preparant-se de la millor manera possible per a arribar a ésser un bon professional. I que, si pretenem que en la seva vida integri estudi i treball, la integració ha de consistir en un treball relacionat amb la seva futura activitat professional.

Però aquesta integració sembla que es pot justificar no sols per motius socials, sinó senzillament per raons pedagògiques. L'estudiant necessita no sols teoria, sinó pràctica.

L'ensenyament teòric i la iniciació a la pràctica professional

La Universitat medieval es va donar com a objectiu la recerca de la veritat, la difusió del coneixement, i la Universitat d'avui manté aquest ideal encara que entengui la recerca de la veritat d'una manera ben diferent. Els seus estudiants tindran, després, una activitat professional i hi aplicaran el que hagin après a la Universitat, però la Universitat no es considera una escola professional. Així, la Facultat de Dret pretén ensenyar la ciència del Dret, però no la pràctica jurídica o de qualsevol altra ocupació professional per a la qual la carrera de Dret sembli una preparació adient. I el mateix pot dir-se d'altres Facultats.

Tan clara és aquesta idea que es fa la Universitat de la seva missió, que quan al segle XIX es creen les escoles tècniques superiors —Enginyeria, Arquitectura, etc.— la Universitat no les accepta en el seu si perquè són exclusivament escoles de formació professional, llocs on es cultiva la ciència aplicada i no la ciència "pura".

Sols la Facultat de Medicina, cas únic i singular entre totes, des del començament ha entès el seu ensenyament com un ensenyament per la pràctica, i ha estat al mateix temps Facultat i Hospital, i ha proposat als seus estudiants que fossin al mateix temps estudiants a les aules i ajudants de metge a les sales de l'Hospital. Les altres Facultats han cregut que l'aprenentatge professional havia de fer-se acabada la carrera, en la pràctica real de la professió. Així, un estudiant de Dret, en acabar la seva carrera, entrava com a "passant" —com a aprenent— al despatx d'un advocat en exercici i, participant en aquest exercici, aprenia les "receptes" de la professió i es feia capaç d'arribar un dia a exercir com a advocat pel seu compte.

El punt de vista de la Universitat, que veu la seva justificació en la investigació i la difusió del saber, és clar i comprensible. Però no per això deixa d'ésser cert que els estudiants universitaris acabaran exercint una professió i que la societat jutja la Universitat per la qualitat dels professionals que produeix. Aquesta disparitat de punts de vista provoca problemes que cap Universitat del món ha resolt en forma plenament satisfactòria.

Limitant-nos a l'aspecte que es refereix a la pedagogia del treball professional, es pot proposar que l'ensenyament universitari inclogui un treball pràctic que prepari per al que serà més tard, la pràctica professional. Proposta que a moltes Facultats difícilment pot realitzar-se. Ja que la pràctica en molts casos, quan s'incorpora a l'ensenyament, es desvirtua, deixa d'ésser real per convertir-se en simulacre.

Sembla que una solució general només pot consistir en el fet que la carrera s'acabi amb una temporada de treball real i que aquest període de pràctiques sigui assessorat i avaluat per l'autoritat acadèmica, de tal manera que la consecució del títol professional depengui de l'èxit d'aquest període. Una fórmula que s'utilitza en la formació de mestres en molts països, però que és desconeguda en les Facultats universitàries.

A la majoria de països socialistes d'Europa s'utilitza una fórmula que pot considerar-se derivada d'aquesta. L'estudiant que acaba els seus estudis té dret a triar una plaça en una relació de vacants existents. Durant un o dos

anys treballa en el lloc elegit en concepte de pràctiques. Durant aquest temps rep com a retribució una quantitat semblant a la que rebia quan era becari. Es considera que treballant així, amb una retribució reduïda, retorna a la societat una part del que aquesta ha invertit en la seva formació. Acabada la temporada de pràctiques, si l'organisme que li dóna feina es declara satisfet amb el seu treball, la Universitat li estén el corresponent títol professional.

Reciclatge

L'exercici professional corre el perill de convertir-se en rutina si l'individu no es manté al corrent de les novetats científiques en el camp que l'afecten. Aquest mantenir-se al corrent pot fer-se de diferents maneres —llibres, revistes, congressos, etc. Sembla que la Universitat hauria de jugar un paper molt important en els esforços per mantenir al dia els coneixements dels professionals —cursets, seminaris, etc. La veritat és que sols en molt petita mesura compleix aquesta tasca.

Universitat oberta i Universitat de la tercera edat

Al nostre temps, al mateix temps que es produeix una aflluència massiva d'aspirants a ingressar a la Universitat per aconseguir un títol professional, es produeix una tendència de signe contrari que pretén treure-li el caràcter de fàbrica de títols i convertir-la en organisme de difusió i promoció cultural.

Universitat oberta és el nom que es dóna a Anglaterra a un ensenyament de nivell elevat que no pretén donar cap títol que faculti per a exercir una professió, sinó senzillament oferir coneixements a tota persona que ho desitgi.

Universitat de la tercera edat és el nom que es dóna a França a uns cursos universitaris d'estructura ben clàssica, però oberts a persones que en ple exercici professional, o àdhuc havent acabat ja la seva vida professional, desitgen augmentar el seu bagatge cultural.

He citat aquests dos exemples entre altres possibles per deixar ben clars els límits del tema a què em refereixo. La Universitat oberta i la Universitat de la tercera edat, com qualsevol altra iniciativa d'extensió universitària, ni pretenen resoldre el problema social de l'accés a l'Universitat ni tenen relació amb el treball professional dels estudiants. Responen a altres necessitats de les quals aquí no m'ocupo.

Comentari de la situació a la nostra Universitat

Tot això pretén sols servir de marc de referència per a una discussió sobre la situació a la nostra Universitat en els aspectes indicats.

A continuació exposo el que, al meu parer, podria ésser el sumari d'aquesta discussió:

Sistema de borses

Tots sabem que és òbviament insuficient tant pel seu volum —nombre de borses concedides— com per l'import individual de cada borsa. Cal, doncs, reclamar la seva ampliació. Però, més encara que el nombre o l'import de les borses, em sembla discutible —i certament pitjor que en altres països— el funcionament del sistema. L'escassa informació dels possibles usuaris i les deficiències administratives de molts ordres per una banda, la manca de control dels resultats per altra. Si no es millora aquest funcionament, destinar una major quantitat a borses pot resultar inútil.

Per proposar una reforma a fons, caldria disposar a més de dades objectives sobre molts punts d'aquest funcionament, dades de què avui no disposem. Em refereixo a la quantitat total dedicada a borses en conjunt i en cada una de les seves modalitats sobretot a la seva distribució per formacions professionals i per àmbits geogràfics i per Universitats. Aquestes dades són indispensables tant per a una crítica seriosa del sistema com per a qualsevol proposta de racionalitzar-lo.

Racionalització que hauria d'incloure una forta descentralització. No sembla aventurat assegurar que el mateix sistema actual de borses, administrat per la Conselleria de Cultura o per cada Universitat, funcionaria millor.

Consideracions semblants poden fer-se sobre una sèrie de mesures destinades a afavorir econòmicament els estudiants, com són menjadors, residències, tarifes de transport públic, etc. En aquest cas, a més, caldria aclarir com es finança cada un d'aquests beneficis i a càrrec de quina col·lectivitat. De cara a una possible autonomia, aquest punt pot ésser important.

Estudis de vespre

Diferents Facultats de la Universitat de Barcelona i també de la Complutense de Madrid, des de fa uns anys, han establert ensenyaments de vespre que permeten cursar la corresponent llicenciatura assistint a classe entre les 6 de la tarda i les 10 del vespre.

Des del seu establiment, el nombre d'alumnes que segueixen aquests cursos ha crescut contínuament, i en alguns casos supera i tot el nombre d'alumnes d'horari normal.

En principi, aquests alumnes tenen una ocupació retribuïda i en jornada laboral normal de la qual no poden prescindir. Entre ells cal suposar que hi ha tots els que ingressen a la Universitat aprofitant els exàmens d'accés per a majors de 25 anys, que lògicament estan ja treballant. Però l'existència de l'ensenyament de vespre tendeix a generar els seus propis alumnes, car ja és freqüent que en acabar el batxillerat un estudiant busqui feina en jornada normal comptant que a la Universitat estudiarà en règim de vespre. Cosa que pot respondre a una necessitat econòmica ineludible o una lògica aspiració d'independència. I cal afegir-hi encara els que, una vegada acabada una carrera i començat el treball professional, aprofiten l'existència dels cursos de vespre per a aconseguir un segon títol.

Malgrat la gran popularitat que aquests cursos de vespre han assolit

entre nosaltres, la veritat és que presenten unes deficiències molt greus que poden derivar en una autèntica crisi i cal afrontar-ho amb urgència.

Aquestes deficiències tenen una doble arrel: que les Facultats i Escoles no estan organitzades per a funcionar eficaçment al vespre i que l'horari de vespre és massa reduït. Faré un breu comentari a cada una d'aquestes deficiències.

a) Els horaris del personal de tot tipus que treballa en un centre universitari no estan pensats per a una jornada prolongada de les 8 del matí a les 10 del vespre que inclogui l'horari dels cursos de vespre. Com és sabut, els serveis administratius sols funcionen al matí, i el mateix passa amb algunes biblioteques. Les hores de presència i de visita d'alumnes del personal directiu i dels professors en la mesura que es dediquen a la Universitat, acostumen a fixar-se al matí. De fet els cursos de vespre es recolzen exclusivament en la presència física del professor a l'aula. Lògicament els alumnes de vespre se senten desamparats sense contacte amb la institució universitària.

L'única manera de canviar aquesta situació tan frustrant per als que la pateixen sols pot ésser o bé crear Facultats i Escoles dedicades exclusivament a l'ensenyament de vespre o bé establir dintre de les Facultats i Escoles actuals que ofereixen aquest ensenyament una organització autònoma —vice-degà, cap d'estudis, personal de secretaria, etc.— que tingui per funció ocupar-se d'aquest ensenyament.

b) Resulta difícil ficar en les quatre hores —de 6 a 10— de l'horari de vespre tots els ensenyaments que componen el programa d'un curs, i no diguem si encara es pretén de reduir l'horari a tres hores —de 7 a 10. Fins si teòricament és possible, les dificultats d'horaris, de professors i aules es multipliquen. Les classes pràctiques, les assignatures optatives i les activitats complementàries han de sacrificar-se sovint a les assignatures bàsiques.

I sobretot cal tenir en compte que l'alumne de vespre normalment només disposa d'aquestes hores per a dedicar-se a l'estudi i, per tant, no té temps per a freqüentar biblioteques, per a fer treballs fora de l'aula ni senzillament per a passar hores llegint, prenent notes i preparant una assignatura. I que, a més, l'alumne de vespre arriba a classe més fatigat que l'alumne de matí i està, per tant, menys atent. O sigui, que per tots aquests motius reunits arriba a final de curs menys preparat que el que ha seguit l'horari normal. I, com que els professors estan convençuts de la seva bona voluntat, quasi sense adonar-se'n es veuen obligats a rebaixar el nivell de exigència. Així s'estableix un cercle viciós.

Cercle viciós que té com a primera conseqüència establir una distinció entre carreres difícils i carreres fàcils, carreres difícils que exigeixen dedicació plena sigui quin sigui l'horari de classes i carreres fàcils que poden seguir-se dedicant-hi sols unes hores al vespre. A la llarga, les carreres fàcils acaben desvalorant-se acadèmicament i socialment.

Si la dificultat que resulta de l'organització dels centres docents és relativament difícil de resoldre, aquesta, en canvi, és ben fàcil. He dit ja que, a totes les Universitats del món on existeixen estudis de vespre, els plans d'estudi inclouen les mateixes matèries que els estudis en horari normals,

però distribuïts al llarg de més anys, set o vuit, en comptes de cinc, per exemple. Si entre nosaltres no s'ha fet així és per raons de pura demagògia, per por que aquesta prolongació resultés impopular.

Demagògia ben inútil, per altra part. Perquè, així que es modifiquin els plans d'estudi en aquest sentit, els que s'acullen a aquest horari perquè efectivament és la seva única possibilitat d'estudiar es mostraran favorables a la modificació que els permetrà preparar-se amb més comoditat i aprofitament. I els que s'hi acullen per raons de simple conveniència optaran per l'horari normal. Així es resoldria, a més, espontàniament la qüestió sempre incòmoda de com es demostra que un estudiant efectivament treballa i té dret a inscriure's en horari de vespre: sols s'hi inscriurien aquells als quals de veritat els interessaria.

Entenc que aquesta rectificació caldria fer-la immediatament, respectant-els drets adquirits dels que ja han començat a estudiar amb les normes actuals i aplicant-la als que comencin el curs que ve els estudis amb horari de vespre.

I un comentari encara sobre l'ingrés directe de majors de 25 anys. Aquesta innovació introduïda per la llei d'Educació, seguint l'exemple d'altres països, Itàlia per exemple, és una clara imitació de la segona oportunitat que el sistema rus i el d'altres països socialistes ofereixen, com deia, al que no ha pogut acabar el batxillerat. En aquests països la selecció és molt rigorosa, i igualment ho és el control del resultat.

Entre nosaltres no podem dir si ho és o no, senzillament perquè no ho sabem. No sabem ni aproximadament quin nombre d'estudiants ingressen cada any a les Universitats espanyoles per aquest camí, ni en quines Facultats es concentren, encara que sigui fàcil suposar que abunden sobretot a les Universitats més grans i a les carreres que he anomenat fàcils. Tampoc coneixem els criteris d'admissió, i l'única cosa que podem dir és que varien d'Universitat a Universitat i de Facultat a Facultat sense cap fonament objectiu. Sabem, sí, perquè ho llegim a les pàgines d'anuncis de la premsa, que han sorgit "acadèmics" que viuen de preparar aquest ingrés, i hem llegit també a la premsa que a Madrid s'ha produït escàndols lamentables i ben poc universitaris en ocasió d'aquests exàmens. I en conjunt sospitem que les Universitats i les Facultats no s'han pres massa seriosament els problemes que planteja l'existència d'aquest camí d'accés a la Universitat, problemes que podrien provocar una crisi en un futur no llunyà.

Entenc que per conjurar-la caldria optar per una de les següents solucions:

— Admetre els aspirants major de 25 anys, no directament a la Universitat, sinó a un batxillerat abreujat de dos anys, cursat en règim nocturn o per correspondència.

— Admetre els aspirants majors de 25 anys directament a la Universitat, però determinant prèviament els coneixements mínims que a cada Facultat poden substituir el batxillerat i la manera de comprovar-los. Sostener, com a vegades s'ha fet, que per a ingressar a la Universitat n'hi ha prou amb demostrar un cert grau d'aptitud, i no un mínim de coneixements previs és pura demagògia irresponsable.

Estudis per correspondència

Espanya, des de fa uns anys, compta amb un organisme anomenat "Universitat a distància" encarregat d'impartir ensenyament universitari per correspondència.

Amb tot i que la informació sobre el seu funcionament és més aviat escassa, no sembla difícil aventurar que com tants organismes oficials espanyols va ésser creat sense preparació prèvia, sense dominar les tècniques pedagògiques i administratives de l'ensenyament per correspondència, i que va créixer massa de pressa i va convertir-se en una baluerna centralitzada i poc eficaç. L'intent de compensar les seves deficiències amb l'actuació de tutors localitzats a poblacions no universitàries no sembla haver tingut massa èxit.

Ja sé que és més fàcil criticar que proposar solucions viables, però ja m'atreviria a proposar per a la UNED un cert grau de descentralització, de tal manera que les Universitats que ho desitgessin, i estic segur que les de Catalunya estarien entre aquestes, poguessin encarregar-se de la direcció de certs programes.

Per altra banda, estic convençut que les millors possibilitats de l'ensenyament superior estan en la formació de mestres i el perfeccionament —l'actualització dels coneixements dels ensenyants de tot tipus. Crec que la Conselleria de Cultura de la Generalitat hauria d'organitzar, com més aviat millor, un servei d'actualització del magisteri que combinés cursos de correspondència i cursets d'estiu i eventualment emissions radiofòniques o televisives.

Estudiants lliures

D'acord amb la reglamentació vigent, l'estudi universitari sense escolaritat —els estudiants lliures— està a punt de desaparèixer. Les necessitats que satisfia aquesta modalitat d'ensenyament, les compleixen millor l'ensenyament de vespre i l'ensenyament per correspondència.

Cal pensar, però, si no seria més honest reintroduir-lo en certs casos o si no l'estem reintroduint sense dir-ho. Em refereixo al següent fet:

Tradicionalment l'alumne oficial que no aconseguia aprovar una assignatura en quatre convocatòries no podia continuar matriculant-se com a alumne oficial i sols podia continuar estudiant com a alumne lliure. La llei actual d'educació, en suprimir l'existència d'alumnes lliures, suprimeix aquesta possibilitat. Si el Ministeri i les Universitats tenen la decidida voluntat de complir la llei, no hi ha res a objectar. Però si per successius criteris de benignitat es passa de quatre a sis, vuit, deu o qui sap quantes convocatòries, sembla que seria més honest dir que, després de quatre convocatòries com a alumne oficial, és possible matricular-se quatre altes vegades com a lliure, en comptes d'inflar la matrícula oficial amb repetidors.

Fins es pot pensar si, en el cas que desgraciadament es dona, i que sembla que es repetirà, del Centre que forçat per les circumstàncies es veu obligat a admetre més alumnes dels que físicament caben a les seves aules, no seria

més honest matricular com a alumnes oficials exclusivament els que caben a les aules i matricular com a alumnes lliures els que excedeixen d'aquest nombre i oferir-los algun tipus de tutoria.

El tercer cicle

A les nostres Universitats el "tercer cicle" pràcticament no existeix, ja que es redueix a uns "cursets de doctorat". Però algun dia caldria organitzar-lo. I a l'hora d'organitzar-lo caldria distingir clarament entre un tercer cicle dirigit a la investigació i el doctorat i un tercer cicle o cursos per a postgraduats de cara a l'especialització i a la preparació professional.

Normalment les Universitats no tenen dificultat a organitzar un tercer cicle centrat en la investigació, sempre que disposin de mitjans adequats, però l'organització d'un tercer cicle de cara a la formació professional és molt més problemàtica.

Ja he dit que es tracta d'un problema complex que cap Universitat ha resolt en forma plenament satisfactòria. Pensant en la nostra situació, jo faria un parell d'observacions.

La preparació per a l'exercici professional es planteja d'una manera molt diferent a cada Facultat i, àdhuc en una mateix Facultat, entre les diferents formes d'exercici professional possibles. Jo suggeriria que no es pretengués cobrir tots els camps.